

ks. Edward Sienkiewicz

„Ja” w relacji do Wspólnoty

W Redakcji Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w serii *Colloquia Disputationes*, ukazała się książka pt. *Ja – Wspólnota w teorii i praktyce*. To już trzeci tom, ambitnego projektu, realizowanego przez Zakład Teologii Fundamentalnej i Ekumenizmu Wydziału Teologicznego UAM, dotyczącego relacji każdego indywidualnego „ja” do tego wymiaru ludzkiej egzystencji, jakim jest wspólnota osób. Publikację należy powitać z dużą radością, ale także z nie mniejszym uznaniem. Dość odważne, interdyscyplinarne ujęcie tego problemu w pierwszym etapie, które było tematem zorganizowanego sympozjum i będącej jego owocem publikacji pt. *Ja – Wspólnota. Wspólnota – Ja. Próba ujęcia interdyscyplinarnego*, pozwoliło autorom tego przedsięwzięcia określić granice refleksji wiary, nieuchylającej się przed szerokim kontekstem innych dyscyplin, zwykle niewiele mających wspólnego z teologią. Naturalnie kontekst ten, tak z przyczyn metodologicznych, jak również tych, wynikających ze złożoności oraz szerokości samego zagadnienia, może okazać się kłopotliwy. Niemniej, co dostrzegają organizatorzy konferencji i autorzy opublikowanych po niej tekstów, jest on bardzo potrzebny. Wręcz niezbędny w perspektywie, niezrozumiałego dla przedstawicieli wielu współczesnych dyscyplin naukowych, roszczenia teologii. Tyle tylko, że teologii nie wolno z tego roszczenia zrezygnować, jeśli nadal chce pozostać nauką i to nauką o wyraźnym, uniwersalistycznym charakterze, podczas gdy ten właśnie charakter ludzkiej wiedzy jest dziś tak wyraźnie kontestowany i przez wielu pracowników naukowych traktowany jako dość „podejrzany”. Dlatego też odwaga poddania własnych opinii oraz poglądów autorów tego tomu – sformułowanych na gruncie teologii fundamentalnej – konfrontacji z innymi językami i metodami badawczymi, ujmującymi ludzką osobę w jej relacji do społeczności, zasługuje niewątpliwie na odnotowanie w środowisku teologicznym. Prowokuje także do naśladowania tego rodzaju otwartości. Zwłaszcza, że obecność wydziałów teologicznych w strukturach państwowych uniwersytetów, stanowiących podstawę naukowej refleksji nad rzeczywistością ludzkiej osoby i społeczeństwa opartej na różnych kierunkach badawczych, jest dziś coraz bardziej aktywna.

Stąd kolejny, drugi etap wspomnianego projektu, pt. *Ja – Wspólnota. Perspektywa teologii fundamentalnej*, poprzedziło spotkanie w Poznaniu teologów fundamentalnych. Zdając sobie sprawę z kłopotliwego kontekstu teologii oraz trudnego zadania obrony jej roszczenia, zajęli się oni problemem swoistego „sporu”, jaki pojawia się między wewnętrznym i niepowtarzalnym światem

każdej jednostki ludzkiej a nieodłącznym od niej wymiarem społecznym. Podstawą rozwiązywania tego sporu, stanowiącą zarazem najważniejszą płaszczyzną tworzenia wspólnoty jest świat ludzkiej osoby, odnoszony do Osoby Boga i innych osób ludzkich. Przy czym zarówno jedno, jak i drugie odniesienie okazuje się konieczne. W pierwszym bowiem przypadku każdy byt osobowy odnajduje niejako swoje ontologiczne potwierdzenie, podmiotowe uzasadnienie. Natomiast dzięki temu drugiemu odniesieniu staje się tematycznie określony, możliwy do ujęcia, poddając się analizie i refleksji.

Trzeci tom, pod tym samym, ogólnym tytułem, tak jak poprzednie zaopatrzone w „dookreślenie” wskazujące na zawartą w nim problematykę (*Ja-Wspólnota – w teorii i praktyce*), ukazuje nam jeszcze jedną, równie niezbędną, jak i dość często pomijaną w teologii systematycznej perspektywę, bezpośrednio związaną z działaniem człowieka – jego *praxis*. W refleksji wiary dość dużo mówi się ostatnio o pogłębiającym się, w zasadzie od średniowiecza, rozchodzeniu się teologii z duchowością; doktryny, coraz bardziej wnikliwym rozpatrywaniem należących do niej problemów i świadectwa, świętości. Pilna potrzeba zaradzenia temu rozchodzeniu się, szkodliwemu zarówno dla obrazu doktryny, jak i chrześcijańskiego świadectwa, zawiera w sobie postulat daleko idącej korekty zbyt schematycznego podziału na teologię teoretyczną i praktyczną. Wyzwanie podjęte przez autorów publikacji pt. *Ja-Wspólnota – w teorii i praktyce* nie prowadzi do zamiany jednego sposobu uprawiania teologii przez drugi lub wzajemnego przejmowania właściwych im kompetencji, ale stanowi ważny element przeciwdziałania rozdarciu, któremu nie mogą zaradzić rozstrzygnięcia dokonane tylko na poziomie metodologicznym. W publikacji pojawia się tak bardzo potrzebne dziś teologii fundamentalnej wsłuchanie się w kontekst, którym jest egzystencja współczesnego człowieka, w wielu miejscach wyraźnie pozbawiona wrażliwości metafizycznej i wyczulona na kwestię przeżycia oraz poszukiwania najgłębszego sensu w rozbitym, pokawałkowanym świecie. Z tego względu podjęta przez jednego z autorów (Krzysztof Różański) próba nie tyle konfrontacji, ile raczej ukazania wartości i ciągłej aktualności, zarówno tradycji ontologicznej, jak i fenomenologicznej, mogących się zresztą uzupełniać w badaniu świata ludzkiej osoby i jej odniesieniu do wymiaru społecznego, wydaje się być bardzo cennym wkładem w to dzieło.

Poza tym godna zauważenia jest również wrażliwość autorów tego tomu, odnosząca się do tak powszechnego dziś rozmijania się pokawałkowanego i bardzo powierzchownego obrazu świata z doświadczeniem, przeżyciem religijnym. Temu ostatniemu, wspomniana powierzchowność i fragmentaryczność pozostawia coraz mniej miejsca, a przez to staje się w dobie współczesnej najpoważniejszą przyczyną rozmijania się teologii z człowiekiem; jego najbardziej żywotnymi problemami, których rozwiązania współczesny człowiek – właśnie z powodu owego rozmijania – nie spodziewa się znaleźć w refleksji wiary. W związku z tym dostrzeżenie przez Elżbietę Kotkowską w teologii fundamentalnej przede wszystkim przestrzeni in-

terdyscyplinarnej weryfikacji oraz rekonstrukcji tworzonych na jej gruncie paradygmatów, prowadzi do bardzo interesujących wniosków, stanowiących trudne do odparcia wyzwanie dla samych teologów. Potrzeba dialektycznych relacji w przestrzeni naszego istnienia i naszej wiary z innymi, uwyrażniona zwłaszcza na bazie zajęć praktycznych, przeprowadzonych przez autorkę warsztatów ze studentami, tylko wzmacnia chrześcijańskie przekonanie, że doświadczenie wiary jest najbardziej żywe w Kościele.

Zagadnienie to w sposób bardzo interesujący zostało uzupełnione przez Małgorzatę Wiertelowską, ukazującą problematykę funkcji teologii fundamentalnej na drodze rozpoznawania trwałej obecności Boga w historii, na której to drodze nie może zabraknąć żywego świadectwa. Takie ujęcie pozwala obronić teologię systematyczną przed zawłaszczeniem jej przez wąskie grono specjalistów i tym samym przed osłabianiem jej znaczenia w odkrywaniu najgłębszego sensu egzystencji w całej wspólnotie wierzących. Naturalnie teologia zawsze pozostanie zajęciem nielicznych, odpowiednio przygotowanych do tej misji osób. Niemniej, jako takie zajęcie, związane z bardzo konkretnym powołaniem w Kościele i zadaniem, teologia nie może uchylać się od podejmowania zagadnień dotyczących wszystkich. W teoretycznym – choćby najbardziej otwartym na współczesne osiągnięcia ludzkiej wiedzy – wykładzie może to być bardzo trudne, o ile w ogóle możliwe. Dlatego autorzy tego projektu, przedstawionego w prezentowanej publikacji, postanowili zająć się w swoich badaniach tą przestrzenią, która bardziej właściwa jest ludzkiemu działaniu, poszukiwaniu.

Dużą pomocą dla czytelnika i zarazem swoistą metodologiczną klamrą, spinającą poszczególne etapy tego przedsięwzięcia, a także jego podsumowaniem, otwartym zresztą na nowe propozycje, jest zamieszczony na końcu tomu tekst Jarosława Moskałyka. Nie zabrakło w nim głębokiego pochylenia się nad rzeczywistością ludzkiej osoby i zauważenia tego dowartościowania wszelkich sposobów wypowiedzania się na jej temat, także w relacji do innych – we wspólnotie, jakie wnosi do każdej refleksji chrześcijańskie objawienie.

Wspólne i wartościowe dzieło pracowników Zakładu Teologii Fundamentalnej i Ekumenizmu wpisuje się także w realizowany od dłuższego czasu na WT UAM proces dowartościowania ćwiczeń – warsztatów z teologii, w jej wykładzie akademickim, czego owocem są liczne oraz ujmujące różne zagadnienia podręczniki do ćwiczeń z teologii, wydawane systematycznie w WT UAM. Toteż praca zbiorowa pt. *Ja-Wspólnota – w teorii i praktyce* będzie bez wątpienia bardzo cenną pomocą także dla studentów teologii, zachowując także swoje znaczenie we współczesnym sporze o miejsce i zadania teologii fundamentalnej; jej perspektywy w rodzinie nie tylko nauk teologicznych, ale także innych dyscyplin zajmujących się człowiekiem i jego wymiarem społecznym.